

NOTATKA

Konferencja „GRAFFITI W PRZESTRZENI MIEJSKIEJ”, zorganizowana w ramach Świąta Miasta.

Czas i miejsce: 3 czerwca 2013, Sala Obrad Urzędu Miasta Krakowa, pl. Wszystkich Świętych 3-4 Kraków.

Konferencję otworzył prof. Wiesław Starowicz – przewodniczący Zespołu zadaniowego ds. przeciwdziałania nielegalnemu graffiti na terenie Gminy Miejskiej Kraków. Przywitał panelistów oraz gości, nakreślił problematykę spotkania i nawiązał do doświadczeń Krakowa w tym zakresie.

Pierwsza część konferencji była poświęcona skutecznym rozwiązaniom prawnym i technicznym stosowanym w walce z nielegalnym graffiti. Wśród panelistów znaleźli się przedstawiciele wybranych miast partnerskich Krakowa: Florencji, Rochesteru, Trondheim i Wilna oraz prowadzący konferencję prof. Wiesław Starowicz.

Prof. Wiesław Starowicz w swojej prezentacji, poświęconej doświadczeniom Krakowa w ww. zakresie, zwrócił uwagę na fakt, że głównym problemem, który utrudnia walkę z nielegalnym graffiti jest brak instrumentów prawnych umożliwiających wyegzekwowanie od prywatnych właścicieli usuwania tego typu malowideł z należących do nich budynków – „Ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminach” nie nakłada na nich takiego obowiązku. Drugą z problematycznych kwestii, na którą wskazał prof. Starowicz, są kontrowersje i nie do końca jasne przepisy dotyczące ochrony wizerunku, które uniemożliwiają wykorzystanie w walce z nielegalnym graffiti monitoringu. Omawiając realizowane w Krakowie działania mające na celu walkę z nielegalnym graffiti prof. Starowicz wymienił natomiast m.in.:

- 1) funkcjonowanie Zespołu zadaniowego ds. przeciwdziałania nielegalnym graffiti na terenie Gminy Miejskiej Kraków, w skład którego wchodzi przedstawiciele m.in.: zarządców miejskich nieruchomości, Straży Miejskiej Miasta Krakowa, Policji, Służby Więziennej, Miejskiego Przedsiębiorstwa Oczyszczania, Wydziału Kultury i Dziedzictwa Narodowego UMK, Wydziału Spraw Społecznych UMK, Wydziału Informacji, Turystyki i Promocji Miasta UMK oraz Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa;
- 2) opracowanie przez organizację pozarządową Interkulturalni „Strategii zapobiegania i reakcji na zdarzenia o charakterze rasistowskim i ksenofobicznym w przestrzeni publicznej miasta” – również na te związane z nielegalnym graffiti;
- 3) poświęcenie problematyce obecności graffiti w przestrzeni publicznej miasta tegorocznego Dnia Otwartego Magistratu;
- 4) emitowanie w pojazdach transportu zbiorowego (telewizja autobusowa BUS TV) informacyjno-edukacyjnych spotów tematycznych poświęconych problematyce nielegalnego graffiti;
- 5) współpracę władz miasta z Przewodniczącymi Rad Dzielnic Miasta Krakowa w zakresie przeciwdziałania nielegalnemu graffiti;
- 6) działania edukacyjne w szkołach;
- 7) udostępnianie przestrzeni publicznej dla artystycznego (legalnego) graffiti;
- 8) współpracę ze służbą więzienną w zakresie usuwania graffiti przez osoby przebywające w zakładach karnych;
- 9) stworzenie przez Straż Miejską Miasta Krakowa komputerowej bazy graffiti oraz interaktywnej mapy graffiti.

Kolejny z panelistów, p. Georgio Moretti, przedstawiciel Florencji, opowiedział o działalności fundacji „Angeli de Bello”, która skupia ok. 1,5 tysiąca wolontariuszy zajmujących się m.in. zwalczaniem i usuwaniem nielegalnego graffiti. Ochotnicy współpracujący z ww. organizacją dbają również o porządek i utrzymanie zieleni miejskiej. Fundacja sprawuje opiekę prawną nad wolontariuszami, zapewnia im również upoważnienie do działania, nie tylko w miejscach zabytkowych, ale również na prywatnych posesjach (pozyskiwanie zgód prywatnych właścicieli na prowadzenie działań). Korzysta ze wsparcia organów UNESCO, zajmujących się ochroną dziedzictwa kulturowego, angażuje w swoje akcje turystów, studentów oraz więźniów, a także prowadzi zakrojone na szeroką skalę kampanie informacyjne i działania edukacyjne dotyczące ochrony przestrzeni miejskiej Florencji.

Rochester reprezentował podczas konferencji p. Shawn Dunwoody, artysta grafficiarz. W swoim wystąpieniu podkreślał on potrzebę docenienia graffiti jako formy sztuki. Postulował również wyraźne oddzielenie graffiti od wandalizmu zwracając uwagę na fakt, że podział na „złe” i „dobre” graffiti jest nieprecyzyjny. Pan Dunwoody opowiedział też o metodach zwalczania nielegalnego graffiti stosowanych przez Rochester, m.in. o akcjach edukacyjnych skierowanych do młodzieży, kładących nacisk na poszanowanie cudzej własności i negujących wszelkie akty wandalizmu, a także o inicjatywach podkreślających artystyczny wymiar graffiti. Omawiając te drugie, jako przykład przywołał projekty typu „wall therapy” – zakładające współpracę grafficiarzy z sektorem publicznym i prywatnym, integrację artystów w ramach lokalnej społeczności oraz współpracę z artystami z innych krajów, a także wyznaczanie specjalnych miejsc na potrzeby tworzenia sztuki ulicznej.

Przedstawicielka Trondheim, p. Ulrika Wallin, swoje wystąpienie rozpoczęła od przekazania informacji na temat wysokości środków przeznaczanych przez miasto na projekty związane z przeciwdziałaniem wandalizmowi – stanowią one ok. 1,25 % miejskiego budżetu. Pani Wallin podkreśliła, że w Trondheim problem nielegalnego graffiti jest przez lokalne władze traktowany bardzo poważnie, a podejmowane przez nie działania na rzecz przeciwdziałania tej formie wandalizmu przynoszą wymierne efekty. Do wspomnianych działań należą m.in.: skuteczna współpraca z policją, która prowadzi bazę nielegalnych graffiti, nakładanie wysokich grzywien na wandalów, przeprowadzanie kampanii edukacyjnych w szkołach, a także szybkie zamalowywanie wykonanych bezprawnie napisów oraz stosowanie specjalnych środków zabezpieczających powierzchnię przed ich powstawaniem.

Prelegentka z Trondheim odwołała się również do doświadczeń Bergen – miasta, które dąży do tego by stać się liderem w walce z nielegalnym graffiti. Jego strategia działania w tym zakresie koncentruje się na eksponowaniu możliwości, jakie niesie ze sobą sztuka uliczna – możliwości wyrażania siebie jako artyści. Bergen dąży do zwiększenia widoczności artystycznego graffiti w przestrzeni publicznej – zabiega o wyznaczanie odpowiedniej ilości miejsc, w których artyści-grafficiarze mogą tworzyć, o powołanie międzynarodowej organizacji zrzeszającej artystów z tej właśnie dziedziny, promuje festiwale poświęcone sztukom ulicznym (np. Festiwal Ekspresji Miejskiej), a także dba o podnoszenie poziomu wiedzy w zakresie graffiti wśród pracowników służb miejskich i władz lokalnych. Innym ciekawym rozwiązaniem promowanym przez władze Bergen jest zagwarantowanie prywatnym właścicielom kamienic prawa do ubiegania się o pozostawienie graffiti na murach budynków.

Ostatnią prelegentką, która wystąpiła w ramach pierwszej części konferencji była p. Eglé Daugélaté. Opowiedziała o tym, jak z nielegalnym graffiti walczy Wilno. Zaznaczyła,

że w 2012 roku władze miasta przeznaczyły na ten cel ponad 86 tysięcy euro. Wyjaśniła również, że w kompetencjach wileńskiego urzędu miasta leży m.in. wydawanie pozwoleń na tworzenie graffiti, usuwanie nielegalnego graffiti oraz prowadzenie mediacji z grafficiarzami, a obowiązek oczyszczania budynków z nielegalnych napisów mają również właściciele i zarządcy. Wśród stosowanych przez władze Wilna rozwiązań mających zwalczać i przeciwdziałać powstawaniu nielegalnego graffiti p. Daugėliatė wymieniła: wskazywanie legalnych miejsc do malowania graffiti (obecnie jest ich 15 takich miejsc, w tym 6 gdzie można tworzyć sztukę uliczną bez obowiązku posiadania zezwolenia), współpracę z policją, wydawanie oficjalnych zakazów pisania po murach, nadzór nad zarządcami i użytkownikami budynków, kampanie edukacyjne, prowadzenie akcji zamalowywania nielegalnych napisów przy udziale organizacji pozarządowych, studentów, prywatnych firm i sponsorów, a także organizowanie eventów promujących sztukę graffiti.

II część konferencji była poświęcona sztuce graffiti i temu jak skutecznie udostępnić artystom-grafficiarzom przestrzeń, w której będą mogli tworzyć. Wśród panelistów tej części znaleźli się przedstawiciele: Moskwy, Sankt Petersburga, Tbilisi, Wiednia oraz Krakowa.

Yury Marychev, przedstawiciel Moskwy, zaprezentował stolicę Rosji jako miasto niezwykle otwarte na ten rodzaj wyrażania emocji. Wyjaśnił, że Moskwa obok walki z wszelkimi aktami wandalizmu, kładzie duży nacisk na nawiązanie współpracy z grafficiarzami oraz udzielanie wsparcia ze strony władz lokalnych dla projektów związanych ze sztuką uliczną. W ramach wspomnianej współpracy moskiewskie władze lokalne, komitet architektoniczny, a także właściciele budynków wydają artystom specjalne zezwolenia na wykonywanie graffiti. Zapewniają im również możliwość otrzymania dotacji miejskich, a także nawiązania kontaktu z firmami (potencjalnymi sponsorami), mediami oraz deweloperami zapewniającymi sprzęt techniczny do tworzenia graffiti. W Moskwie, w ramach eventów poświęconych sztuce graffiti, tworzone są też murale będące replikami dzieł znanych artystów oraz ilustratorów rosyjskich bajek. W stolicy Rosji powstaje również Miejskie Centrum Graffiti – stanowiące miejsce badań i tworzenia graffiti oraz pełniące funkcję centrum edukacyjnego.

Aleksiej Sawin, przedstawiciel Sankt Petersburga, podczas swojego wystąpienia zaprezentował film przedstawiający proces twórczy miejscowych artystów graffiti.

Kolejny z prelegentów, przedstawiciel Tbilisi, p. David Aleksidze, na początku swojego wystąpienia zaznaczył, że nielegalne graffiti jest w Gruzji stosunkowo nowym problemem, ponieważ sama sztuka graffiti jest w tym kraju nowym zjawiskiem. Często ma ona polityczny lub religijny charakter, jest też elementem porachunków ulicznych gangów czy grup blokiersów. Z drugiej strony sztuka graffiti w Gruzji nierzadko służy też zmianie wizerunku miast, jest formą wyjścia sztuki poza mury galerii i muzeów.

Franz Kratzer, przedstawiciel Wiednia, w trakcie swojego wystąpienia zaprezentował program „Wienerwand”. W jego ramach m.in. udostępniana jest powierzchnia na potrzeby prezentowania i tworzenia sztuki ulicznej – obecnie w Wiedniu funkcjonuje 13 takich miejsc, o łącznej powierzchni ponad 4 tysiące m², oznaczonych specjalnymi tablicami z wizerunkiem gołębia. Przygotowywane są też foldery informacyjne propagujące ten rodzaj twórczej ekspresji, prowadzona jest strona internetowa poświęcona legalnemu graffiti, organizowane są także duże eventy tematyczne wspierane przez lokalne władze.

Reprezentantka Krakowa – p. Urszula Twardzik, przedstawicielka krakowskiej Dzielnicy VIII – opowiedziała o konkursie na projekt oraz wykonanie legalnego graffiti „Ósemka

w sprayu”, adresowanego do krakowskiej młodzieży. Przedstawiła reportaż z I edycji konkursu, przeprowadzonego we współpracy ze Strażą Miejską Miasta Krakowa, Stowarzyszeniem Siemacha, Domem Kultury Podgórze oraz Zarządem Budynków Komunalnych.

Podsumowując zaprezentowane podczas konferencji doświadczenia miast partnerskich Krakowa w walce z nielegalnym graffiti prof. Wiesław Starowicz sformułował kilka istotnych z krakowskiego punktu widzenia wniosków:

- Warto poważnie traktować sztukę uliczną oraz jej artystyczny potencjał. Kraków jest w dalszym ciągu na początku tej drogi, choć nie obce są nam inicjatywy prezentowania sztuki w przestrzeni publicznej.
- Jeżeli chodzi o kwestie finansowe warto rozważyć przykłady innych miast, angażujących w walkę z nielegalnym graffiti oraz innymi aktami wandalizmu środki publiczne oraz prywatne w znacznej wysokości.
- Należałoby przemyśleć kwestię przeniesienia na grunt krakowski idei zaangażowania w te działania wolontariuszy.
- Warto zastanowić się nad promowaniem idei „działań pozytywnych”, takich jak przeznaczanie dużych przestrzeni na tworzenie legalnego graffiti, przy zaangażowaniu i wsparciu władz lokalnych, artystów graffitiarzy, sponsorów oraz lokalnej społeczności.
- Konieczne jest wytyczenie jasnych granic, rozdzielenie sztuki ulicznej i wandalizmu.
- Należy wziąć pod uwagę potrzebę przeprowadzenia szeroko zakrojonych akcji społecznych, działań edukacyjnych skierowanych do młodzieży.
- Konieczne będzie rozważenie przyjęcia bardziej restrykcyjnych przepisów prawa w zakresie zwalczania nielegalnego graffiti.